

SIĞIR ETİ SEKTÖRÜNÜN ACIL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

“Et ithalatı çare değildir. Çözüm ülkemizde hayvansal üretimi artırmaktır”

İnsanlar büyüme, gelişme, günlük işlevini sürdürebilmek için temel besin maddelerine ihtiyaç duymaktadır. Bu temel besin maddeleri karbohidratlar, proteinler, yağlar, mineraller, vitaminler ve su olarak gruplanmaktadır. Temel besin maddeleri içerisinde hayvansal kökenli gıdalar oldukça önemlidir. **Çünkü dengeli bir beslenme için günlük protein ihtiyacının en azından % 40-50 sinin hayvansal kökenli besin maddelerinden karşılanması gerekir.** Hayvansal kökenli besin maddeleri denildiğinde akla gelenler et, süt ve yumurtadır.

Türkiye’de hayvansal üretimi artırmak için muhtelif çalışmalar yapılmasına rağmen üretim yeterince arttırılamamakta, ancak uygulanan projelerin sonuçları ve etkileri ölçülmediğinden hatalar tekrar edilebilmektedir. Aynı şekilde **hayvancılık sektöründe uzun vadeli çok yıllık hedefe dönük politika ve stratejilerin olmaması, karar verici konumdaki yöneticilerin ve hayvancılık politikalarının sıkça değişmesi nedenleriyle beklenen gelişme sağlanamamıştır.** Bu durum hayvancılığın istikrarlı olarak gelişmesini ve politikaların sürdürülebilir olmasını sürekli engellemiştir.

Türkiye, kişi başına hayvansal üretimi düşük ülkeler arasında yer almaktadır. Oysa ülkemizin doğal kaynakları, iklimi, insan gücü ve nüfus yapısı Türkiye’nin kendi halkının beslenmesi yanında önemli miktarda ihracat potansiyeli de doğuracak durumdadır.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 1970-2004 yılları arası hayvan varlığı tabloları tam gerçeği yansıtmamakla birlikte, değerlendirildiğinde bütün hayvan türlerinde oldukça önemli sayılabilecek bir azalma dikkati çekmektedir. Özellikle sığırcılıkta **hayvan başına verimde artış sağlanmasına rağmen, bu artış sayıca azalmayı karşılayacak düzeyde değildir.** Buna karşın ülkemizin nüfusu daha da artmış, halkın beslenme konusunda bilinç düzeyi biraz daha ilerlemiş, ayrıca yıllarca yapılan tanıtım çalışmalarının sonucunda ülkemize gelen turist sayısı da önemli ölçüde büyümüştür. Kırmızı ete olan ihtiyaç sürekli artmaktadır. Bu durum Türkiye’de daha fazla kırmızı et üretimini zorunlu hale getirmektedir.

Türkiye’de hayvansal ürünler üretimi ile ilgili istatistiklerin güvenilir olmama özelliği hala geçerlidir. Et üretimi ile ilgili istatistiklerin sadece ruhsatlı mezbaha kesimleri ve kurban bayramında kesilenleri içerdiği belirtilmektedir. **TÜİK verilerine göre 10.946.000 büyükbaş hayvan mevcuttur. Bakanlığın uyguladığı TÜRKVET verilerine göre ise 12.750.000 büyükbaş hayvan bulunmaktadır.** Bakanlık kayıtlarının

TÜİK verilerinden yaklaşık % 25 fazla görülmesi; kurban bayramında yapılan kesimler, zati ihtiyaç için kesimler, satılma vb nedenlerle işletme değiştiren hayvanların kayıtlarının düşülmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bakanlık verilerine göre 766 kesimhane yöneticisi TÜRKVET sistemini kullanabilmektedir. Buna rağmen düşümlerin yapılmaması bu konuda ihmal olduğunu çağrıştırmaktadır.

Bakanlık verilerine göre Türkiye'de 42 ilde, 79 ruhsatlı hayvan pazarının 75'i faaldir. Ayrıca 10 adet hayvan borsası bulunmaktadır. Hayvan pazarı bulunmayan illerde hayvanların nasıl alınıp satıldığı ve ne şekilde pazarlandığının yetkililerce dikkate alınması ve üzerinde düşünülmesi gereken bir husus olduğu düşünülmektedir.

Siğir eti açısından bazı tespitler ve öncelikle yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

TESBİTLER

- Hayvansal gıdaların kalitesi kadar yeterli miktarda ve erişilebilir olması, stratejik açıdan önem arz etmektedir.
- Hayvan sayısının azalması ve hayvan başına elde edilen verimin yükselmemesi süt ve et fiyatlarını yükseltmekte, böylece hayvancılık daha cazip konuma gelmektedir.
- Ülkemizde sürdürülebilirliği olan, ilgili tarafların katılımıyla hazırlanmış uzun vadeli ve kapsamlı bir hayvancılığı geliştirme programı eksikliği vardır.
- Türkiye'de son yıllarda büyük ölçekli ve ekonomik hayvancılık işletmelerinin kurulmaya başlanması sevindiricidir. Ayrıca çok küçük ölçekli aile işletmeciliği de terk edilmeye başlanmıştır. Ancak sınırlı sayıdaki büyük ölçekli işletme ile ülkenin et ve süt ihtiyacı karşılanamayacağı gibi, bu durum aynı zamanda piyasanın dengesi açısından da uygun görülmemektedir.
- Damızlık ve kasaplık hayvan materyalinin rekabet ortamını bozacak şekilde sınırlı sayıdaki firma ve şahısların tekeline kalmasının ülke genelinde kartelleşme yolunu açtığı, böylece bu firma ve kişilerin fiyatları istedikleri gibi yönlendirebildiği söylenmektedir.
- Büyük ölçekli hayvancılık işletmelerinin sayısının rekabet ortamı sağlayacak şekilde arttırılamaması arz-talep dengesini bozmakta, aşırı fiyat artışına yol açmakta ve gıda güvenliğini tehdit edebilmektedir.
- Türkiye'nin mevcut nüfus yapısı, arazi durumu, coğrafi konumu, işsizlik, gıdanın stratejik önemi ve artan turizm potansiyeli; hayvancılığın sadece büyük ölçekli işletmelerce değil, orta ölçekli işletmelerce de yapılmasını ve orta ölçekli işletmeleri dinamik tutmayı da zorunlu kılmaktadır.

- **Besiciliğin süt sığırıcılığında olduğu gibi küçük ve orta ölçekli işletmelerde teşvik edilmesi kaçınılmaz görülmektedir.**
- Son zamanlarda süt fiyatlarındaki artış süt sığırıcılığını daha cazip hale getirmiştir. Bu nedenle damızlık materyale ihtiyaç duyulmaktadır. Önümüzdeki dönemde süt hayvancılığına olan ilgi daha da arttıracak ve besi materyali otomatik olarak çoğalacaktır.
- Karkas ağırlığı ortalaması yapılan çalışmalarla yükseltilmiş olmasına rağmen gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında hala düşük seviyededir.
- **Kurban Bayramında oldukça yaygın olarak dişi sığır kesilmesi süt sığırıcılığını ve damızlık hayvan gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Vakıflar tarafından gerçekleştirilen kurban organizasyonlarında yaklaşık 80-100 kilogram karkas elde edilen düveler kesilmektedir. Ayrıca bu vakıflar müteahhit firmaları kestikleri hayvanların etlerini satın almaya zorlayarak başka olumsuzluklara neden olmaktadır. Bu durum mutlaka engellenmelidir.**
- TURKVET ve Soy Kütüğü veri tabanı kullanılarak ülkemizin besi materyali ihtiyacı ve mevcut durumunu ortaya koyan ve önümüzdeki 5-10 yıla ait projeksiyonları gösteren çalışma bulunmamaktadır.
- Besicilikte girdi maliyetleri oldukça yüksek, meralar süt sığırıcılığı için yetersizdir.
- Geçtiğimiz dönemde yaşanan kuraklık nedeniyle yem fiyatları artış göstermiş ve bu durum hayvancılığımıza olumsuz yansımıştır.
- **Bakanlıkça desteklenen tarımsal kooperatif sayısında önemli artış olmasına rağmen, bu kooperatiflerin daha sonraki yıllardaki hayvan sayılarının değişimi ve süt inekçiliğine katkısı etkin şekilde izlenmemektedir.**
- Sorunu çözmek üzere yapılan toplantılara ilgili tarafların tamamı çağrılmadığından yapılan yönlendirmelerle alınan kararlar sektör açısından eksik olabilmektedir.
- Süt tozu ithalatı süt inekçiliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Süt fiyatlarının azalması durumunda süt inekleri kesime gönderilebilmektedir.
- Bölge ve ırk farkı gözetmeksizin 18 kilogram karkas ağırlığının altında kuzu ve oğlak kesiminin yasaklanması uygulanabilir bir karar değildir. Dolaylı olarak sığır eti fiyatlarını etkilemektedir.

YAPILMASI GEREKENLER

- **Yerli sığır ırklarının ülke genelinde etkin şekilde ve yaygın olarak suni tohumlama yoluyla ıslah edilmesi sağlanmalıdır.** Bu konuda ilgili üniversite ve mesleki kuruluşlardan katkı alınmalıdır. Suni tohumlamada varsa başarısızlık nedenleri araştırılarak giderilmelidir. **Üretimi artırmada kısa sürede sonuç alıracak suni tohumlama teşvik edilmelidir.**

- Alım satımların etkin kontrolü ve güvenilir verilere erişim açısından her ilde yeterli kapasitede **hayvan pazarı** ve buna bağlı olarak **canlı hayvan borsası** oluşturulmalıdır.
- **Etçi sığır ırklarının belirli bölgelerde yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi düşünülmelidir.**
- **Büyük ölçekli hayvancılık işletmelerinin süt inekçiliği de yaparak kendi besi materyalini kısmen üretebilir hale getirilmesi düşünülmelidir.** Zira bu tür işletmeler bölgelerinde yoğun buzağı alımı yaparak küçük ve orta ölçekli işletmelerin besilik materyali bulmasını güçleştirmektedir. Bu konuda biyoteknolojik metodlar ve ileri teknik uygulamaları teşvik edilmelidir.
- Süt sığırıcılığına olan talep nedeniyle Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, TİGEM vb kuruluşlarca düve temini arzı karşılamıyorsa, belirli bir dönem için, **damızlık kapasitesi yüksek gebe düve ithalatı cazip hale getirilerek 30 baş gebe düve ithalatı ile orta ölçekli işletmelerin güçlendirilmesi düşünülmelidir.**
- Türkiye'nin uyguladığı insan sağlığı ve hayvan sağlığını koruma politikasına ters düşmeden, ülkede yeterli hayvansal üretim ana stratejisini etkilemeden ve sürdürülebilir hayvancılık prensibini bozmadan sadece Devletin kontrolünde olan kurumlarca belirli dönem için uygun evsafa besilik dana ithal edilebilir.
- **Son zamanlarda bazı çevrelerce dile getirilen süt tozu ve/veya et ithalatı konusunda temkinli olunmalı, ülkemizin hayvan sağlığı ve halk sağlığı politikası ve tüketici tepkisi dikkate alınmalıdır.** Yapılacaksa belirli bir dönem için piyasayı dengelemek üzere görev yapması gereken EBK A.Ş. tarafından sınırlı miktarda ve yüksek kalitede et ithalatı düşünülebilir.
- **Kurban bayramlarında ülke genelinde yaygın olarak yapılan inek-düve kesimlerini azaltmak, üreme yeteneği olan dişi hayvan kesimlerini önlemek için zamanında önlem alınmalı, etkin bilgilendirme ve eğitim çalışması yapılmalıdır.** Bu konuda Bakanlık, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye Kasaplar Federasyonu, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, diğer mesleki kuruluşlar ve medya koordinasyonu içerisinde çalışmalıdır.
- Bakanlığın TÜRKVET veri tabanı ve soy kütüğü kayıtları kullanılarak ülkemizin damızlık ve kasaplık hayvan sayıları, yıllar itibariyle sığır eti ihtiyacı ve yıllara göre beklenen projeksiyonları acilen ortaya çıkartılmalıdır.
- **Besicilikte maliyeti artıran unsurlar göz önüne alınarak maliyet düşürücü projeler devreye sokulmalıdır.** TİGEM bünyesinde etçi sığır ırkları çoğaltılarak halk elinde yaygınlaştırılmalıdır.

- Bakanlıkça desteklenen tarımsal kooperatiflerdeki damızlık hayvanlar takip eden yıllarda etkin şekilde izlenerek, üretime ve süt inekçiliğine katkısı ölçülmelidir.
- Bakanlık ilgili sektör paydaşlarının ve bilim kuruluşlarının katılımıyla bilgi alış-veriş toplantıları artırılmalı ve her kesimi dinlemelidir.
- Kartelleşme söylentileri için önlem alınmalı, rekabet ortamını yaratacak küçük ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi teşvik edilmelidir.
- Süt inekçiliğinin sürekliliği açısından süt tozu ithalatı yapılmamalıdır.
- Uygulanan hayvan başına destekleme politikasının etkileri ölçülerek destekleme politikası gözden geçirilmelidir. Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kurulu Teknik Komitelerinde Türkiye Kasaplar Federasyonuna da yer verilmelidir.
- Kesim yerlerinde canlı hayvan muayenesi ve et muayenesi titizlikle yapılmalı, üreme ve verimlilik yeteneğini kaybetme ve diğer mecburi kesim halleri dışındaki inek ve düve kesimleri önlenmelidir.
- Bakanlığın kuzu ve oğlak kesimlerinde 18 kilogram karkas ağırlığı uygulamasını derhal kaldırarak, bunun yerine bölge ve ırk özellikleri dikkate alınarak kuzular için 25-30 kilogram oğlaklar için 20 kilogram canlı ağırlık şartı aranması daha gerçekçidir.

SONUÇ

Et fiyatlarının artışı tüketiciler açısından şikâyet konusu olmakta, hayvan yetiştiricileri ve besiciler açısından memnuniyetle karşılanmakta ve hayvancılık önem kazanmaktadır. Besiciler ilk kez para kazanmaya başladıklarını söylerken, tüketiciler pahalı olduğu için et alamamaktan şikâyetçidir. Besiciliğin gerçek anlamda karlı olduğu dönemlerde satılan bir yetişmiş hayvan parasıyla, üç adet besiye alınacak hayvan alınabilirken günümüzde ancak bir hayvan alınabilmektedir. Devletimiz 72,5 milyon olan nüfusumuzu düşünerek kapsamlı bir hayvancılığı geliştirme programı uygulamalıdır.

Et fiyatlarının artışını durdurmak için et ithalatı yapılması kısa dönemde et fiyatlarında rahatlatma doğurabilir. Ancak uzun vadede, geçmiş yıllarda olduğu gibi mevcut süt ineklerinin mezbahaya gönderilmesi sonucunda, sürdürülebilir hayvancılık ve et üretimi daha çok zarar görecektir. Et ithalatı fiyatları azaltmak için çare değildir. Çözüm hayvansal üretimi artırmak ve verimli hale getirmektir.

Hayvancılığın sorunlarının masaya yatırılarak uzun vadeli hayvancılık politikasının ortaya konulması, hayvancılık destekleme politikasının yeniden gözden geçirilmesi, özellikle orta ölçekli hayvancılık işletmelerinin teşvik edilmesi ve

verimliliğinin sağlanması, hayvan başına elde edilen et veriminin arttırılması, üreme kapasitesi olan melez/kültür ırkı inek ve düve kesimlerinin önlenmesi, kurban bayramında erkek hayvan kesilmesinin teşviki, daha fazla et üretiminin desteklenmesi zorunludur.

Mevcut hayvancılık politikası aynen devam ettiği ve üretimi arttırmaya yönelik önlemler şimdiden alınmadığı takdirde, önümüzdeki 10 yılın sonunda ülke ihtiyacı olan etin ancak yarısı karşılanabileceği unutulmamalıdır.

Ayrıca Bakanlığın kuzu kesimlerinde 18 kilogram karkas ağırlığı uygulamasının derhal kaldırılarak, bunun yerine bölge ve ırk özellikleri dikkate alınarak kuzular için 25-30 kilogram oğlaklar için 20-25 kilogram olmak üzere, canlı ağırlık şartı aranması gerekir.